

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

HILLERØD

LOKALHISTORISKE FORENING

Nr. 2 32. årgang 2017

HILLERØD

LOKALHISTORISKE FORENING

Nr. 2 32. årgang 2017

Redaktion og layout:
Eva Holm-Nielsen

Tryk: Nofoprint, Helsingør

ISSN 0903-3505

Udkommer 3 gange årligt
Stof til bladet sendes til Eva Holm-Nielsen

Medlemskab tegnes ved henvendelse til
Inge Elsøe eller indbetaling på
Danske Bank reg.nr. 9570 0007044607
Pris: 150 kr, 100 kr pensionister og studerende

www.hillerødlokahistoriskeforening.dk

© Copyright

Hillerød Lokahistoriske Forening

Indhold

HOLCKS HEMMELIGE HISTORIER 3
af *EVA HOLM-NIELSEN*

EMMA BAUER FRA HILLERØD 16
af *HENNING BENDER*

Forsiden: Frederiksborg Slot set fra Torvet, ca. 1900. Den lave bygning til venstre er Kancellihuset. Foto: Carl Rathsach. Hillerød Lokahistoriske Arkiv.

Hillerød Lokahistoriske Forening støttes af:
Det Nationalhistoriske Museum Frederiksborg Slot - FOSS
- Frederiksborg Svendeforening - Hillerød Borgerstiftelse -
Hillerød Industri- og Håndværkerforening - Holte Vinlager,
Hillerød - PriceWaterhouseCoopers, Hillerød - Spar Nord,
Hillerød - Ullerød SuperBrugs

BESTYRELSEN

Formand
Asger Berg
Søren Kierkegaardsvej 1
3400 Hillerød
Tlf. 4826 4689
larskanit@gmail.com

Næstformand og kasserer
Inge Elsøe
Ørnevej 10
2970 Hørsholm
Tlf. 2386 1131
elsoe@email.dk

Sekretær
Eva Holm-Nielsen
Søren Kierkegaardsvej 1
3400 Hillerød
Tlf. 4826 4689
evamahoni@gmail.com

Henrik Selsøe Sørensen
Bondehavevej 11
2880 Bagsværd
Tlf.: 4274 2484
hselsoe@gmail.com

Mona Petersen
Grønnecager 21
3400 Hillerød
Tlf.: 4074 7357

Aase Hansen
Søren Kierkegaardsvej 11
3400 Hillerød
Tlf.: 4126 0944
aasehansen3400@gmail.com

LOKALHISTORISK ARKIV

Christiansgade 1
3400 Hillerød
Tlf. 7232 5884

Arkivet har åbent
Tirsdag 12.30-17
1. lørdag i måneden 10.30-14

*AF
EVA
HOLM-NIELSEN*

HOLCKS HEMMELIGE HISTORIER

Vilhelm Holck var museumsinspektør på Frederiksborgmuseet og i nogle årtier omkring 1900 Hillerøds uformelle stadsarkitekt. På Frederiksborg Slot arbejdede han

bl.a. sammen med den navnkundige arkitekt Ferdinand Meldahl, der spillede en stor rolle både ved slottets genopførelse efter branden i 1859 og ved museets oprettelse.

Kancellibygningen set fra kirketårnet, ca. 1916. U.å.

Det skrev han blandt andet om i sine åbenhjertige erindringer, som oprindeligt kun var tiltænkt hans nære venner. Han endte dog med at få dem trykt i 1934, men der skulle gå 30 år, før offentligheden fik adgang til dem.

BAGGRUND

Vilhelm Thaning Holck blev født den 25. juni 1856 på Christianshavn som søn af kateket ved Garnisons Kirke, Johan Christopher Holck og Thyra Elisabeth Christine Thomine Thaning. Faderen kom i 1866 til Vor Frel-

sers Kirke, hvor han var præst i 35 år, og familiens fordomsfrihed og sociale bevidsthed kom til at præge sønnen. Faderen var pioner og stiftede Christianshavns Understøttelsesforening, der ud over at yde økonomisk støtte til fattige og trængte københavnere også fik opført 200 arbejderboliger.

Efter endt skoletid arbejdede Vilhelm Holck i fire år som murersvend og gik samtidig på teknisk skole for at forbedre sine tegneevner. Så fulgte fire år på Kunstakademiet, hvorefter han fik arbejde som bygningskonduktør ved flere større byggeføretagender i København. På den måde fik han den

praktiske og teoretiske baggrund for sin arkitektvirksomhed.

TIL FREDERIKSBORG

Den 1. april 1885 blev Vilhelm Holck ansat som konservator ved Det Nationalhistoriske Museum, som havde til huse på Frederiksborg Slot. Museet var i 1878 blevet oprettet på brygger J.C. Jacobsens initiativ og åbnede officielt den 17. december 1884, på 25-års dagen for slottets brand

Når valget faldt på Holck, skyldtes det formodentlig hans venskab med Jørgen Leemeyer, som var inspektør på museet. Leemeyer havde tjenestebolig på slottet, og her var Holck kommet sammen med deres fælles venner siden 1881.

Ved sin tiltræden flyttede Vilhelm Holck ind i en lejlighed på 1. sal i Kancellibygningen, der ligger som den østlige fløj i Ydre Slotsgård. I 1891 blev han gift med den 15 år yngre Marie Wedell-Wedellsborg, som var datter af genboen i Slotsherrens Hus, den vestlige fløj i Ydre Slotsgård, amtmand, kammerherre, baron Vilhelm Ferdinand Wedell-Wedellsborg og komtesse Louise Marie Sophie Schulin.

Sideløbende med museumsarbejdet oparbejdede Holck en omfattende arkitektvirksomhed i Hillerød og omegn. Han tegnede blandt mange andre Bankbygningen på Hillerød Torv, opført 1908, hvor

hans portræt sidder øverst og skuer over på et andet af hans værker, Rådhuset, opført 1888. Men også Marie Mørks Skole, Teknisk Skole i Møllestræde og flere privatboliger spredt ud over Nordsjælland.

Han var formand for Hillerød Industriforening 1896-1918, formand for Teknisk Skoles bestyrelse, desuden medlem af bestyrelsen for samtlige tekniske skoler i landet, medlem af hjælpe-kassen og skolekommissionen og nogle år formand for værgerådet. Han blev både Ridder af Dannebrog og Dannebrogsmænd.

ULEMPEN HAMMELEV

Da Holck var blevet udnævnt, op-søgte han medlemmerne af museets bestyrelse for at præsentere sig, og de pegede samstemmende på en ulempe ved hans job - slotsforvalteren, kaptajn Hammelev, som var statens repræsentant på slottet og

Slotsforvalter Hammelev i sit kontor i Kancellibusets stue-etage. På hylden over skrivebordet står et skilt med påskriften "Mensch är-gre Dich nicht" U.å.

S. 3: Vilhelm Holck er fotograferet i forbindelse med sin 80-års fødselsdag den 25. juni 1936.

derfor museets meget nære samarbejdspartner.

Bestyrelsesformanden, J.J.A. Worsaae, beskrev Hammelev som en meget vanskelig og stridbar mand, mens kammerherre Meldahl karakteriserede ham som upålidelig og ubehagelig og advarede Holck mod at tro ham over en dørtærskel. Og brygger Jacobsen kaldte ham slet og ret en skurk.

Slotsforvalter Harald Hammelev var tiltrådt i 1872, og han lagde ikke skjul på, at han betragtede museet som et forstyrrende element på slottet, som tilmed kunne sidestilles med en lejer, der ikke betalte husleje.

Slottet og Frederiksborgmuseet var to indbyrdes uafhængige in-

stitutioner. Staten gav det private museum brugsretten til slottet på den betingelse, at det ikke medførte økonomiske forpligtelser. Derfor skulle museets drift finansieres gennem Carlsbergfondet. Men ifølge Hammelev blev statens årlige udgifter i hans tid firedoblet, fordi museet ikke bidrog til hverken rengøring, brandvæsen, belysning, Neptunfontænen eller andet.

Det kom hurtigt til sammenstød mellem Hammelev og Holck, fordi Holck efter pålæg fra bestyrelsen havde fyret slottets garderobekone og ansat en, som var billigere. Men det skulle vise sig at blive den eneste gang i de knap 21 år, de arbejdede sammen, at der var mislyde.

Holcks position var trængt i de første årtier af hans ansættelse, for han fik en helt anderledes positiv opfattelse af Hammelev end den, han var blevet stillet i udsigt. De to blev meget gode venner og var i 1890'erne sammen aktive i oprettelsen af Nyhuse Asyl. Trods den store aldersforskel - Hammelev var 30 år ældre - tilbragte de ifølge Holck mange hyggelige og fornøjelige stunder sammen.

Holck og Hammelev havde i øvrigt flere ting tilfælles. Holck boede i lejligheden over Hammelevs i Kancellifløjen. Hammelev kom sammen med genboen, amtmand Wedell-Wedellsborg, som var Holcks svigerfar. Hammelevs plejesøn, Flemming Lerche, var bedsteven med amtmandens søn, den jævnaldrende Karl Wedell-Wedellsborg.

I en vis forstand kom Holck og Hammelev i familie, da Flemmings søster, Marie Lerche, som i en længere periode også boede hos Hammelev, blev forlovet med amtmandens nevø, baron Ludvig Wedell-Wedellsborg, som var forstkandidat og senere blev skovrider i 1. Frederiksborg Skovdistrikt. De blev gift i 1897 ved et stortstilet bryllup, som blev holdt hos brudgommens broder Joachim Wedell-Neergaard på Svenstrup. Efter brylluppet flyttede parret til Bøgelund uden for Hillerød, men i 1907 opførte Holck villaen KROGEN, som blev deres fremtidige

bolig, i dag med adresse på Wedells Vænge i Hillerød.

Da Hammelev døde i marts 1906, næsten 80 år gammel, ærede Holck ham ved at udforme hans gravsten, hugget ud af den stenflise, som havde tjent som havebord i slotsforvalterhaven. Og som en sidste gestus gav han i sin bog en nuanceret fremstilling af Hammelevs person.

Holck lagde ikke skjul på, at det blev et virkeligt savn for ham ikke mere at skulle have at gøre med den gamle kaptajn, som efter hans opfattelse godt nok var særpræget, men også et retskaffent, velbegavet, vittigt og chevaleresk menneske, som på bunden var en blød natur, og som det altid var morsomt og oplivende at være sammen med.

"I mit senere liv har jeg mange gange savnet ham og hans måde at være på, almindelig var han ikke [...] Bestyrelsens indtryk af ham, at han var stridbar og besat af modsigelseslyst, var rigtig nok. Han og Meldahl kunde dårlig spændes. Kaptajn Hammelev sagde engang til mig "Gid Meldahl må få et langt liv. Jeg kan lige så lidt undvære ham, som jeg kan undvære peber og sennep. Han holder mig frisk." [...] Mange morsomme og originale udtalelser har jeg hørt af ham, som nok fortjener at erindres." Og han slutter: "Det hænder de færreste at træffe sammen med en mand, der som han lyste op i den megen almindelighed."

Dilettantkomedie i spisestuen hos amtmanden i Slotsberrens Hus, ca. 1888. Fra venstre i herretøj Marie Wedell-Wedellsborg, som Vilhelm Holck (med stråhat) blev gift med i 1891. Yderst til højre Sophie Hedevig Wedell-Wedellsborg. Forreste række til venstre Charlottte Wedell-Wedellsborg, Dagmar og Emilie Brummer og amtmand Vilhelm Wedell-Wedellsborg. Det Kgl. Bibliotek

KAMMERHERRE MELDAHL

Den nyansatte Holck refererede til kammerherre Ferdinand Meldahl, der i dag er bedst kendt som manden bag genopbygningen af Frederiksborg Slot efter branden i 1859.

Meldahl var en generation ældre end Holck, født 1827, uddannet arkitekt og en meget magtfuld person. Han var blevet medlem af Akademiet i 1858, og hans embedsperiode som professor dér strakte sig fra 1864 til 1905. Han var Akademiets direktør i to perioder, fra 1873-90 og fra 1899-1902. Han var desuden privatpraktiserende arkitekt og fra 1865-1902 også kgl. bygningsinspektør.

Det blev brygger J.C. Jacobsen, Carlsbergbryggeriernes grundlægger, der i sidste ende betalte for indretningen af det genopbyggede af Frederiksborg - ikke som kongelig residens, men som nationalhistorisk museum. Som så mange andre af landets borgere havde han bidraget økonomisk til genrejsningen af selve slottet, men da han også bekostede en del af restaureringen af interiørerne, blev han tilknyttet museumsbestyrelsen som tilforordnet, hvilket sikrede ham fortsat indflydelse, og han kom frem til sin død i 1887 til at spille en stadig større rolle med hensyn til indretningen af hovedslottet. Hans redskab var Meldahl, som var indflydelsesrig både politisk og ved sin kontakt til konge-

huset, og sammen lagde de planer for museets fremtid. Da museets formand så pludselig døde i august 1885, blev Meldahl meget belejligt konstitueret som hans efterfølger.

Holck fortæller, at han lærte at kende Meldahl som en initiativrig og energisk mand, som havde en arbejdskraft, der var langt ud over det almindelige. Men han var også selvhævdende, beregnende, rethaverisk og herskesyg, og hans ledelsesevner var stærkt overvurderede.

"Vær en tyrann, sæt Deres vilje igennem, det har jeg altid gjort". Det var det råd Holck fik af Meldahl, da han blev ansat ved museet.

Holck var aldrig selv genstand for den hensynsløshed og til tider brutalitet, som Meldahl unægtelig ofte udsatte sine undergivne for, men han oplevede gang på gang, at Meldahls metode kom til kort, fordi tyranni som bekendt avler modtryk. Selv havde Holck den erfaring, at man kom længst med at have tillid til dem, man samarbejdede med. På den måde havde man et fælles ansvar for den opgave, der skulle løses, og det slog sjældent fejl.

Det første arbejde, Holck kom til at lede, var opstillingen af Neptunfontænen, som var en gave fra brygger Jacobsen. Da arbejdet var færdigt, spurgte Meldahl, hvad han skulle have for det, og nævnte et beløb og spurgte, om Holck var tilfreds med den betaling. Holck svarede, at hvis arbejdet var en del

af hans job, skulle han ikke have ekstra betaling. Havde han derimod arbejdet privat for Meldahl, skulle han lønnes som arkitekt og have det dobbelte. Og det fik han så.

Hammelev mente i øvrigt, at fontænen lignede en stor spyttebakke, en sammenligning, som Holck fandt slående og aldrig kunne abstrahere fra.

MELDAHLS LETBENETHED

Finans- og industrimanden C.F. Tietgen, som ejede Strødam ved Gadevang, brugte Holck, da han skulle have opført avlsbygninger og en bestyrerbolig. Det var første gang, Holck skulle udarbejde tegninger til en avlsgård, så derfor havde han rådført sig med proprietær Saxtorph, som havde en gård i nærheden af Strødam.

Da Holck var færdig med tegningerne, blev han inviteret til middag hos Tietgen. Meldahl var der også, fordi Tietgen ønskede hans mening, før han godkendte projektet.

Meldahl havde mindst 40 kritikpunkter. Holck redegjorde for hver enkelt punkt, og hver gang sagde Tietgen "Så gør vi det som af Dem foreslået." Sådan fortsatte det, men Holck blev efterhånden pinligt berørt, fordi Tietgen hele tiden erklærede sig enig med ham. Så han ledte efter et punkt, hvor han kunne rette sig efter Meldahls

kritik. Det blev en kvist, som Holck havde givet vinkeltag, men som Meldahl foreslog rund. Da Holck gik ind på det, sagde Tietgen, "Så bliver det som af Meldahl foreslået". Men det blev også det eneste punkt.

Efterfølgende sagde Tietgen til Holck: "Der blev s'gu ikke meget tilbage af Meldahls kritik i går, men det ligner ham", hvortil Holck replicerede, at han også havde lagt mere arbejde i sit forslag end Meldahl i sin kritik. Til det svarede Tietgen "Ja, han er noget letbenet."

Som en anden Napoleon står Meldahl på sin karakteristiske måde med højre arm stukket ind i jakken. Det Kgl. Bibliotek

DE KONGELIGE

Kongehuset med alt, hvad det indebar, spillede en stor rolle for Meldahl. Når kongefamilien meldte sin ankomst, kom Meldahl til Frederiksborg nogle timer inden besøget for at gå en runde på museet med Holck, og han forventede, at Holck foreslog et eller andet, som han kunne fortælle om ved besøget.

I forbindelse med fremvisningen af museets nye kopi af Bayeux-tapetet orienterede Holck ham om den vejledende beskrivelse, som museumsbestyrelsen havde bestilt hos professor Johannes Steenstrup.

Da de stod ved Bayeux-tapetet, sagde Meldahl til kong Christian 9.:

”Må jeg vise noget, som jeg ved i høj grad vil interessere Deres Majestæt. Nu har historikerne gennem århundreder forgæves søgt at påvise, hvorledes krigernes dragt var omkring året 1066. Her på dette simple tapet har jeg nu fundet løsningen.” Og så fortalte han kongen det, som Holck et par timer inden havde fortalt ham om professor Steenstrups undersøgelser. Her fik Holck indblik i en side af Meldahls karakter, som han ikke tidligere havde kendt til.

Flere år senere fortalte Holck Hammelev om denne oplevelse, som kvitterede med at fortælle om et oprin, han havde været vidne til.

I forbindelse med genopbygningen af slottet havde Meldahl ladet sit portræt hugge i sandsten over et af vinduerne over hovedindgangen. Det kommenterede dronning Louise, første gang kongefamilien besøgte slottet efter genopførelsen. Hertil svarede Meldahl: "Ja, Deres Majestæt, to gange har jeg ladet det tage ned," og tilføjede med et beklagende skuldertræk, "trede gang måtte jeg lade det sidde, de vilde have det." Men sandheden var, at det var ham selv, der begge gange havde beordret, at portræthovedet skulle destrueres, fordi han ikke syntes, det lignede ham godt nok! Dette portræthoved blev Meldahl i øvrigt voldsomt kritiseret for, folk var ligefrem forargede, men han undskyldte sig med, at kunstnere havde gammel hævnd på at anbringe deres portræt både på malerier, skulpturer og bygninger.

I 1886 besøgte kong Oscar af Sverige og Norge museet, som var repræsenteret af Meldahl, brygger Jacobsen og Holck. Da de kom til Heinrich Hansens skildring af slaget i Øresund 1658, hvor man ser den svenske konge Carl 10. Gustav, der havde besat Kronborg, mens han affyrer det første skud mod den hollandske flåde, så Holck, at Meldahl trak Jacobsen til side og talte med ham. Herefter bad han kongen om at lade sig male til museet, naturligvis på Jacobsens regning. Kongen takkede for den ære, der blev vist ham.

Det var typisk for Meldahl, men meget uheldigt, for ifølge Holck var der ingen grund til, at museet skulle have et billede af kong Oscar i legemsstørrelse. Men da det nu alligevel var anskaffet, følte man sig nødsaget til at anbringe det i Riddersalen, hvor det slet ikke hørte hjemme. Det var ikke til at blive af med, og det mislykkedes at få indrettet et særligt svensk værelse, hvor det kunne anbringes.

Meldahls svaghed for kongehuset influerede også på hans arbejde som arkitekt i forbindelse med genopførelsen af slottet. Kongens og hans slægts navnefigurer var anbragt i mange lofter, og da Holck syntes, det havde taget overhånd, forsøgte han at modarbejde det, da 4. etage skulle indrettes. Da Meldahl foreslog, at portrætrelieffer af Christian 9. og dronning Louise skulle anbringes midt i loftet i et af de største værelser, tog Holck mod til sig og sagde "Dette er latterligt", hvilket fik Meldahl til at springe til side, som om han var stukket af en hveps. Han tog det dog ikke ilde op, for han var godt klar over, at Holck sagde det for hans egen skyld.

MELDAHLS HERSKERNATUR

Med sin herskernatur havde Meldahl tilbøjelighed til at tilrane sig mere magt i de udvalg, han sad i, end der tilkom ham. Han tålte

Kejserfamilien på besøg på slottet den 4. juli 1907. Fra venstre Frederik 8., kejser Wilhelm 2., dronning Louise, kammerherre Meldahl, kejserinde Augusta Victoria, prinsesse Thyra, prinsesse Alexandrine, prinsesse Dagmar og prins Gustav. Når kongefamilien besøgte slottet, var det sædvanen, at slotsforvalteren ledsagede dem rundt i samlingerne, men dette privilegium overtog Meldahl. Foto: Carl Rathsch. Det Kgl. Bibliotek

*Det famøse
portratrelief af
Meldahl, gen-
givet fra værket
F. MELDAHL OG
HANS VENNER
BD. 3, s. 226.*

ikke modsigelser og havde meget svært ved at acceptere autoriteter, der rangerede over ham. For eksempel havde han for vane at blive væk fra møderne, når det særlige bygnings-syn kom til Frederiksborg.

Ved en sådan lejlighed fik Holck, samme dag som mødet var beramt, et brev fra Meldahl, hvori han bad ham sige til d'herrer, som var mødt, at han på grund af sygdom var forhindret i at komme. I en efterskrift i brevet stod "Jeg kommer ud til Dem i morgen".

Da de andre spurgte, hvad kammerherren fejlede, kunne Holck ikke dy sig for at svare, at det næppe var noget alvorligt, da han ville komme til Frederiksborg næste dag. De implicerede vidste udmærket, hvordan det forholdt sig, så det morede man sig over.

KUNSTFLIDSLOTTERIET

Kunstflidslotteriet også kaldet Frederiksborglotteriet var det lotteri, der blev oprettet november 1860 for at skaffe penge til genopbygningen af Frederiksborg Slot, og meningen var, at når slottet var færdigt og taget i brug, var der

mange institutioner, som regnede med at få del i den del af lotteriets overskud, som derved antagelig blev frigjort.

Meldahl sad i lotteriets bestyrelse, og på et tidspunkt krævede han til bestyrelsens bestyrelse at få koncessionen til Frederiksborg Slots genopførelse i første omgang i 15 år. Han havde sat arbejder i gang for 50.000 kr. uden først at få bevilget pengene, men på denne måde kunne han skaffe dem. De andre konsessionssøgende kom til gengæld til at vente mindst 15 år på at kunne søge. Som Holck skrev: "I Energi og Hensynsløshed var der faa, der kunde hamle op med ham."

DET NYE SANGVÆRK

Var der planer, der lykkedes, tog Meldahl æren for dem, men mislykkedes hans planer, gav han andre skylden. Holck mente, at Meldahls indflydelse på slottet gik langt ud over, hvad der krævedes af hans embede, og hans dobbeltrolle som både statens bygningsinspektør og Frederiksborgmuseets formand gjorde, at der blev taget beslutninger omkring museets forhold, som aldrig var blevet taget, hvis ikke det havde været for ham.

Det gjorde sig også gældende i forbindelse med det nye klokkespil i slottets kirketårn, som brygger Jacobsen skænkede som erstatning for det, der gik tabt under branden.

Sammen med Meldahl bestemte han, at klokkerne i det nye klokkespil skulle anbringes på samme måde som det oprindelige, dvs. i de murede lydhuller på tårnets tre sider. Julius Bertram Larsen, som var tidens fremmeste inden for faget, havde fået overdraget opgaven, og han fandt ud af, at placeringen var uheldig og foreslog i stedet, at klokkerne samlede skulle anbringes i den åbne lanterne, hvor den store fuldslagsklokke hang. Professor Niels W. Gade, der var udpeget som musikalsk rådgiver af Jacobsen, støttede forslaget, men Meldahl afviste det og krævede nye undersøgelser og forslag. Det viste sig imidlertid, at Bertram Larsen havde ret, og efter et halvt år med overvejelser og undersøgelser af forskellig art, ændrede Meldahl pludselig mening og gik ind for Bertram Larsens forslag.

I et brev til ministeriet gjorde han opmærksom på, at han var kommet frem til det resultat efter at have undersøgt forholdene ved sangværker på sine rejser i udlandet, og anførte, at Bertram Larsen fra starten burde have foreslået dette. Og det skrev han på trods af, at det var ham selv, der havde forsinket sagen i et halvt år ved hårdnakket at fastholde en ubrugelig placering.

Bertram Larsen og Meldahl kunne ikke samarbejde. Når Bertram Larsen havde optegnet et forslag, sagde Meldahl nej, og Bertram Larsen måtte udarbejde nye forslag. Og

når de nye forslag efter måneders forløb blev fremlagt, kunne Meldahl finde på at forlange det modsatte af, hvad han sidst havde sagt og forlange nye forslag. Det gav Bertram Larsen meget ekstraarbejde, og på den måde gik der fire år. På et tidspunkt kom der også pekuniære vanskeligheder.

Bertram Larsen havde løbende fået udbetalinger, men ved udgangen af 1889 havde han et par tusind kroner til gode, og da Meldahl ikke ville anvise dem til udbetaling, standsede Bertram Larsen sit arbejde. Holck, som ledede arbejdet, så ingen anden udvej end at gå bag om ryggen på Meldahl og tilbyde Bertram Larsen et lån, hvis han ville genoptage arbejdet. Holck havde selv 800 kr. og måtte låne resten af muremester Kielberg. Arbejdet kom i gang, og et halvt år efter fik Bertram Larsen så sit tilgodehavende, så han kunne betale pengene tilbage.

I forbindelse med overdragelsen af klokkespillet, anbefalede Meldahl ministeriet, at Holck under bygningsinspektorens overtilsyn - altså Meldahl selv - skulle føre tilsyn med både klokkespillet og slotsuret, fordi begge dele blev drevet af samme værk. Hans trumf var, at museet i givet fald ville overtage driftsudgiften, dvs. betale merudgiften. Konsekvensen var, at slotsforvalter Hammelev "regerede" i det øverste af klokketårnet, hvor kirkeklokkerne hang, Holck i mel-

Vilhelm Holck og hans hustru Marie foran indgangen til Kancellibygningen, hvor de boede i den sydlige ende af 1. sal. Marie Holck døde den 9. september 1927, kun 56 år gammel. U.å.

lemste afsnit, hvor klokkespillet var placeret, mens Hammelev var ansvarlig for resten af kirketårnet, en løsning, der naturligvis viste sig at være uholdbar i længden.

Holck syntes også, at Meldahls magtdemonstration i forbindelse med restaureringen af Compeniusorglet var urimelig. Compeniusorglet var statens ejendom, og arbejdet med at restaurere det vedrørte ikke direkte museet. Alligevel betragtede Meldahl det som en museums-sag og indstillede til ministeriet, at orglet fremover skulle sortere

under museet, fordi Holck havde haft tilsyn med arbejdet. Tilsynet burde efter Holcks mening sortere under slotsforvalteren, som var statens repræsentant på stedet. Men Holck fik i stedet pålæg om ikke at udlevere nøglerne til orglet til Hammelev. Efter Meldahls død i 1908 overtog staten dog igen tilsynet.

HOLCK SOM SLOTSFORVALTER?

Holck var gennem alle årene konstitueret som slotsforvalter, når Hammelev var bortrejst, og repræsenterede således både slot og museum. Meldahl så gerne, at Holck opnåede at forene de to stillinger. Holck var udmærket klar over, at Meldahls støtte og venlighed ikke skyldtes hans person, men alene ønsket om at fremme museets interesser. Meldahl ville aldrig, når det kom til stykket, ofre noget som helst for ham, hvis det kolliderede med hans egne interesser.

Da Hammelev døde i marts 1906, foretog Meldahl sig da heller intet for at fremme sagen, da han erfarede, at den nye konge, Frederik 8., ønskede, at stillingen som slotsvalter ved Frederiksborg Slot fortsat skulle tilfalde en afgået officer. Det syntes Holck også var det rigtigste og bedste for slottet.

Holck arbejdede under Meldahl i 23 år, og da Meldahl døde den 3. februar 1908, følte Holck det

som et personligt tab. Selv om Meldahls måde at være på kunne være besynderlig, havde det ikke været svært for Holck at gennemskue hans gode og mindre heldige egenskaber, og da han først havde lært ham rigtigt at kende og havde vundet hans tillid, var han nem at arbejde med.

DERFOR HEMMELIGT

Holck skrev sine erindringer i 1929, to år efter at han havde mistet sin hustru. Efter mange betænkeligheder bestemte han sig for i 1934 at lade dem trykke som manuskript for slægt og venner, men på grund af det meget personlige indhold ønskede han, at de, der fik bogen, ikke lånte den ud, og i forbindelse med pligtafleveringen til Det Kongelige Bibliotek bestemte han, at bogen skulle være båndlagt som utilgængelig i 30 år, altså til 1964.

Hans betænkelighed ved at offentliggøre erindringerne skal søges i de mange personlige betragtninger og hans ønske om at give et meget mere nuanceret billede af forholdene på slottet end det officielle.

Netop i årene 1926-1932 var der udkommet et stort og meget rosende værk i 6 bind om F. MELDAHL OG HANS VENNER, skrevet af Meldahls datter, Helga Stemmann. Så både Holcks kritik af Meldahl og hans positive syn på slotsforvalter Hammelev kunne derfor i samtiden virke kontroversiel.

I det eksisterende restoplæg af Holcks erindringer har han i øvrigt sørget for, at enkelte sider blev fjernet. Disse sider drejede sig dog om en anden personsag, der ikke havde noget at gøre med forholdet mellem slotsforvaltningen og Frederiksborgmuseet.

Vilhelm Holck døde den 4. oktober 1936 i Hillerød og ligger begravet på Nyhuse Kirkegård.

Kilder:

V. Holck, MINE ERINDRINGER. Trykt som Manuskript for Slægt og Venner, Aarhus 1934.
Eva Holm-Nielsen, "Demokrat i en brydningstid. Om kaptajn Hammelev - slotsforvalter på Frederiksborg 1872-1906" i FRA FREDERIKSBORG ANIT 1998, s. 23ff.
Helga Steman, F. MELDAHL OG HANS VENNER 1-6, Kbh. 1926-1932.

Torvet omkring 1890. Til venstre ses Bagergården, Slotsgade 1. Hillerød Lokalhistoriske Arkiv

EMMA BAUER FRA HILLERØD

Født i tre lande på samme dag!?

AF
HENNING
BENDER

Tirsdag den 15. november 2016 havde jeg fornøjelsen at holde foredrag i Hillerød Lokalhistoriske Forening om udvandringen fra Danmark 1840-1914. Foredraget finder man på min hjemmeside, men fortællingen om en konkret udvandrer-skæbne fra Hillerød nåede jeg ikke at få med. *Emma Sophie Henriette Bauer* skulle ellers have været "illustrationen" til, hvordan man benytter ind- og udvandringskilder, og var ikke alene

valgt, fordi hun var født i Hillerød som yngste datter i en bagerfamilie fra Tyskland, men også fordi hun var dansk fotograf i New York i 1905. Men hvad der skulle have været et pædagogisk eksempel på, hvad man bør gøre, blev i stedet en afskrækkende advarsel om hvad man ikke bør stole på. Det viste sig, at hun var født i både Danmark, Sverige og USA tirsdag den 28. september 1858, men ikke var rejst til Amerika.

Emma S.H. *Bauer* findes nemlig ikke i den danske udvandrerdatabase, men skal findes under navnet *Baun* om bord på HELLIG OLAV, der afgik den 19. april 1905 fra København.

Ved skibets ankomst til New York den 1. maj 1905 findes hun hverken som "Bauer" eller "Baun", men hedder nu Emma P.H. *Baner*. I hvert fald på søgesiden i ANCESTRY, der henviser til en svensk søgedatabase over udvandrere noteret i de svenske kirkebøger. Her står så til gengæld, at samme Emma Sofia Henrietta *Banér* fra Gråmanstorp (Klippan) i Skåne var født den 28. september 1858 i *Hilleröd, Älvsborgs Län, Sverige* - mens slægts-søgesiderne GENI og MYHERITAGE fortæller, at Emma Sofie Henriette *Bauer* blev født den 28. september 1858 i Pennsylvania, USA, men af forældre med bopæl i *Hilleröd i Danmark*.

Disse modstridende resultater om selv samme person viser klart, at man er nødt til at benytte søgedatabaserne med forsigtighed og tage sig tid til at benytte de originale kilder, der heldigvis findes i stort omfang på Internettet. Når man ser de originale afgang- og ankomstlister, folketællinger og kirkebøger, bliver det forståeligt, at navnet "Bauer" i søgedatabaserne fejlagtigt er læst som "Baun", "Baner" og "Banér". Både humant og digitalt er det let at tage fejl af "u" og "n". Sværere er det at forstå, at

"Hilleröd, Danmark" kan læses som "Hilleröd, Älvsborgs län", men værst er vel den udbredte uskik, at "registrerede" benyttede på genealogiske portaler, frit kan gå ind og ændre persondata uden baggrund i kilderne. Det er som at ødelægge muligheden for skabe et sammenhængende billede i et puslespil ved med vold at presse brikker ned på steder, de ikke passer. Nøjes man med de kilder, der rent faktisk findes, må man finde sig i manglende brikker, men får et billede, man kan arbejde videre med. Historien om Emma fra Hilleröd bliver som følger.

I 1848 slog bagermester Carl August Bauer (1819-1913), født i Osterode i Harzen, sig ned på Torvet i Hilleröd. Han havde i en årrække været bagersvend i København, men karrieren tog fart efter giftermålet i 1847 med bagerdatteren Sophie Frederikke Piper (1819-1903). Hendes far og farbrødre fra Berlin hørte til Københavns førende bagermestre og var kongelige hofleverandører. Så svigersøn og datter blev derfor sendt til Hilleröd, hvor de sammen med andre tyske bagere kunne betjene hoffet, når det opholdt sig på Frederiksborg Slot. Bagermesterparret Bauer tjente gode penge og fik i hurtig rækkefølge børnene Ernst (1848-1870); Caroline (1850-1929); Carl Theodor (1852-1929), Camilla (1854-1937), Mathilde (1856-1924) og som den

Bagergården har fået navn efter Daniel Stendal Bager, som boede i ejendommen 1686-1730. Nicolaj Petersen var ejer af ejendommen 1877-1898. Foto: Carl Rathsach, 1885. Hillerød Loalhistoriske Arkiv

sidste, Emma Sophie Henriette Bauer (1858-1937).

Kort tid efter hendes døb 7. april 1859 byttede bagermester Bauer lugten i bageriet ud med livet på landet og købte den store landejendom Borsholmgård, syd for Hornbæk. Den store familie flyttede sidst på året og ansatte forvalter og et stort antal (svenske) arbejdere til gårdens drift, og det var så her, Emma voksede op under herskabelige forhold. Problemet var dog, at hun aldrig giftede sig og blev ene tilbage hos forældrene, efter at alle var fløjet fra reden. Den sidste var broderen Carl Theodor (1852-1929), der

i 1881 købte og overtog Maglerödgård på Söderåsen i Skåne. Gården, hvis jorde omfattede Skånes højeste punkt (Höjahall på 212 meter), blev efterhånden et kendt udflugtsmål i datiden, særligt da Carl Theodor indrettede danserrestauranten Jägersberg, ikke mindst søgt af personalet på den store husar- og dragonkaserne på Ljungbyhed, der lå nær ved. Carl Theodor giftede sig og fik i løbet af 16 år 11 svenskfødte børn. Det var derfor naturligt, at det gamle bagermesterpar solgte Borsholmsgård og i maj 1891 sammen med Emma, flyttede til Klippan ved Söderåsen. Men alt får jo en ende. Emmas mor

og far døde i henholdsvis 1903 og 1913. Carl Theodor udskiftede i 1915 Maglerödgård med Ørslevvestergård i Gyrstinge ved Sorø, mens Emma, der i 1894 fyldte 36 år, måtte finde egen forsørgelse. Mulighederne var ikke mange for en ugift kvinde fra "de bedre kredse", men arbejdet som fotograf kunne til nød accepteres. Emma tog til Danmark og blev uddannet som retoucherør og fotograf, men konkurrencen var hård, og hun findes de følgende år i vejvisere og politiets registerblade på forskellige adresser. 1899-1901 i Odense, hvor hun overtog atelier i Nørregade 20, men lige dårligt gik det både her, i Nyborg og i København, hvorfra hun rejste til USA i april 1905. Ved ankomsten til New York var hendes medbragte pengebeløb større end vanligt, men usædvanlige overstregninger i protokollen tyder på, at hun ikke havde forberedt sig på myndighedernes forhør. Lidt presset fortalte hun, at hun var fotograf og skulle bo på YOUNG WOMEN'S CHRISTIAN HOME, oprettet i 1893 ved Capitol Hill i Washington D.C. Kollegiet, der var og er beregnet for velhavende unge piger mellem 16 og 25, døtre af politikere og ansatte i ministerierne,

matchede jo ikke Emma på snart 46! I juni 1905 er hun stadig i New York, mens den amerikanske folketælling fra januar 1920 fortæller, at hun nu er 61 og uafbrudt har opholdt sig i USA siden 1905. Hun bor og ernærer sig som "dress-maker" (skrædder) i et lejet værelse i det centrale Washington DC (1208 22 Street NW). Senest ved årsskiftet 1920-1921 vendte Emma dog tilbage til Danmark og slog sig i første omgang ned hos storesøsteren Caroline og svogeren Emil Piper (1856-1928) på "Hummeltofte" (nu "Spurveskjul") i Virum. Piper, der i 1915 stiftede og blev første formand for Det konservative Folkeparti frem til sin død, ejede en del ejendomme og skaffede i maj 1922 Emma Bauer egen lejlighed i København. Men selvom hun senere flyttede en hel del rundt, kaldte hun sig herefter konsekvent "fhv. fotograf", og som sådan blev hun registreret i Solbjerg Kirkebog, da hun døde den 2. februar 1937 fra Bülowvej 7A på Frederiksberg. Hun blev bisat den 8. februar 1937 fra Bispebjerg Krematorium og afgik således fra denne verden fra et bestemt geografisk punkt, således som hun var blevet født ét sted, ikke tre!

I porten i Bagergården, Slotsgade 1, er opsat en tavle med navne på stedets ejere gennem tiden. Foto: Asger Berg, 2017.

Kilder:

Foredrag og litteratur på <http://henningbender.dk>

Max Piper: CHRONIK DER FAMILIE PIPER, Stettin 1886.

Søgsiderne: ANCESTRY, MYHERITAGE, GENI, FAMILYSEARCH, EMIWEB, ARKIVDIGITAL, ARKIVALIE-RONLINE, og DANSK DEMOGRAFISK DATABASE.

FRA SLOTSGADE TIL NYHUSE

Billedvandring gennem det gamle Hillerød ved Kent A. Hansen

Mandag den 4. september 2017, kl. 19.00 i Kedelhuset

40 kr. - medlemmer gratis.

”BADETIDEN ER FORBI”

Historien om Friluftsbadet på Carlsbergvej,
fortalt af Leo Knudsen og Per Leon Jørgensen.

Tirsdag den 3. oktober 2017, kl. 19.00 i Kedelhuset

40 kr. - medlemmer gratis.